

Instrukcja tworzenia słownika walencyjnego

Filip Skwarski

1 Wprowadzenie

Celem projektu jest stworzenie opisu walencyjnego polskich czasowników zgodnie z założeniami teoretycznymi i formatem przedstawionym w osobnym dokumencie.

Punktem wyjściowym prac jest automatyczna konwersja istniejącego słownika walencyjnego w formacie elektronicznym (rozszerzona wersja słownika walencyjnego Świdzińskiego).

Zadaniem osób pracujących przy projekcie — określanym mianem **leksykografów** — jest stworzenie opisu walencyjnego istniejących haseł zgodnego z przyjętym nowym formatem i uwzględniającego zjawiska nieopisywane przez obecny słownik, m.in. koordynację fraz różnych typów oraz ramy walencyjne dla konstrukcji frazeologicznych o konkretnych wymaganiach leksykalnych. Zadanie obejmuje też inne poprawki w stosunku do obecnego słownika elektronicznego, w tym dodanie brakujących ram walencyjnych przy opisywanych czasownikach.

Prace wykonywane są za pomocą narzędzia do tworzenia słownika walencyjnego. Polegają one na przypisaniu sobie do edycji czasowników spośród haseł jeszcze nieopisanych, następnie edycji ram walencyjnych związanych z wybranym czasownikiem (jak również dodaniu nowych lub usunięciu bezzasadnych) w celu uzupełnienia opisu walencyjnego hasła lub objęcia opisem pominiętych zjawisk. W trakcie pracy na bieżąco dodawane mają być przykłady uzasadniające istnienie podanych ram, pochodzących z Narodowego Korpusu Języka Polskiego lub literatury. Gotowe hasła przeglądane, sprawdzane i zatwierdzane są przez **superleksykografów**.

2 Narzędzie do tworzenie słownika

Narzędzie webowe służące do edycji słownika znajduje się pod adresem:

- <http://chopin.ipipan.waw.pl:8087/slowal>

Po wejściu na adres podać należy login oraz hasło. Po zalogowaniu użytkownik przeniesiony zostanie do interfejsu narzędzia¹.

Zmiana hasła użytkownika możliwa jest po kliknięciu Ustawienia w prawym górnym rogu ekranu (na lewo od Wyloguj się). Ustawienia umożliwiają także określenie, czy wyszukiwanie haseł na liście czasowników ma być wykonywane przyrostowo.

2.1 Lista haseł

Po lewej stronie interfejsu narzędzia znajduje się lista haseł, dla których opracowany ma zostać opis walencyjny. Hasła mogą posiadać następujący status:

- do obróbki — hasło nie było jeszcze edytowane
- w obróbce — hasło ma przypisanego właściciela i jest edytowane
- gotowe — użytkownik zakończył edycję hasła i oznaczył je, jako gotowe
- sprawdzone — hasło zostało zatwierdzone przez superleksykografa

Ponad kolumną z hasłami znajduje się pasek wyszukiwania oraz pięć przycisków (sortuj, filtruj, pokaż/ukryj, ukryj podobne, szukaj):

- Sortowanie pozwala przypisać informacjom związanym z hasłem priorytety (im niższa wartość liczbowa, tym wyższy priorytet przypisany jest sortowaniu haseł według danej cechy) oraz ustalić kierunek sortowania. Hasła w pierwszej kolejności sortowane są po polu o najwyższym priorytecie, w wypadku istnienia takich samych wartości dla tego pola, następuje sortowanie według cechy o kolejnym z kolei priorytecie itd.

---

¹Jeżeli po zalogowaniu użytkownik przekierowany zostanie na stronę powitalną BitNami, należy ponownie wkleić do paska adresu adres strony narzędzia — użytkownik zostanie przeniesiony bezpośrednio do interfejsu narzędzia.

- Filtrowanie umożliwia wyświetlanie haseł przypisanych jedynie konkretnemu użytkownikowi, należących do konkretnego słownika (w wypadku, kiedy słowników jest więcej niż jeden) oraz posiadających konkretny status (do obróbki, w obróbce itd.). Możliwe jest również wyszukanie jedynie haseł spełniających wymóg dotyczący wystąpienia ramek właściwych lub niewłaściwych w słowniku Świdzińskiego lub posiadających konkretny argument bądź pozycję wśród ram w obecnym słowniku. Filtrować hasła można także ze względu na użytkowników, którzy pozostawili dla danego hasła przykłady. Filtry mogą być łączone ze sobą.
- Przycisk **pokaż/ukryj** pozwala na wyświetlenie lub schowanie na liście haseł informacji z nimi związanych. Możliwe do wyświetlenia informacje obejmują: identyfikator, postać hasłową, właściciela, słownik oraz status hasła.
- Przycisk **ukryj podobne** pozwala na anulowanie filtrowania haseł ze względu na ramki podobne (stare lub nowe), które możliwe jest dla zakładki podgląd hasła.
- Pole wyszukiwania wraz z przyciskiem **szukaj** umożliwia wyszukiwanie konkretnych haseł na liście. Mechanizm wyszukiwania sprawdza zgodność początku hasła z frazą wyszukującą np. wpisując frazę **anga** na liście zostanie znalezione hasło **angażować**. Jeśli w ustawieniach użytkownika wybrano wyszukiwanie przyrostowe, hasło będzie wyszukiwane wraz z wpisywaniem kolejnych liter, w przeciwnym wypadku wybraną frazę należy zatwierdzić przyciskiem **szukaj**.

Kliknięcie na jeden z nagłówków kolumn listy haseł umożliwia sortowanie haseł na wyświetlanej liście według danej kategorii (ponownie kliknięcie na ten sam nagłówek odwraca porządek wyświetlania).

2.2 Rozpoczynanie edycji i zatwierdzanie zmian

Przed rozpoczęciem edycji hasła leksykograf musi je sobie przypisać. Należy w tym celu kliknąć na zakładkę **Status** w górnej prawej części ekranu i kliknąć przycisk **Zarezerwuj** (lub użyć skrótu klawiszowego *Shift+M* z dowolnej zakładki).

Po przypisaniu leksykograf uzyskuje możliwość edycji hasła (zakładka **Nowe ramki**).

Po zakończeniu edycji całego hasła w zakładce **status** kliknąć należy **Gotowe** (wymogiem oznaczenia hasła, jako gotowego jest przejście automatycznej

walidacji oraz wcześniejsze zapisanie ostatniej jego wersji). Jeżeli użytkownik chce zrezygnować z edycji hasła, może kliknąć przycisk Porzuć.

Każda zmiana statusu hasła poza przypisaniem do użytkownika wymaga jego uprzedniego zapisania.

Jeśli po kliknięciu na Gotowe status hasła zostanie pomyślnie zmieniony, automatycznie otwarte zostanie okno pozwalające pozostawić komentarz uzasadniający zmiany w stosunku do ram walencyjnych w poprzednim słowniku. Komentarz nie jest obowiązkowy, ale jest mile widziany w wypadku większych zmian (np. w sytuacji, kiedy leksykograf podejmie decyzję o usunięciu jednej z ram z poprzedniego słownika). Pozostawiony komentarz będzie widoczny w zakładce Notatki z domyślnym tytułem Hasło gotowe.

Po oznaczeniu hasła jako gotowego możliwe jest cofnięcie decyzji przez kliknięcie Niegotowe. Umożliwia to ponowną edycję hasła w wypadku konieczności wprowadzenia do niego dalszych zmian.

Gotowe hasła sprawdzane i zatwierdzane są przez superleksykografów. Hasła o statusie sprawdzone nie mogą podlegać już edycji przez leksykografów (chyba, że ich status zostanie zmieniony przez superleksykografa).

2.3 Ramy walencyjne

Główny interfejs służący do edycji ram walencyjnych dla danego hasła znajduje się pod zakładką Nowe ramki, domyślnie otwartą po załadowaniu narzędzia. Interfejs podzielony jest na dwa pola.

Pole górne stanowi listę ram walencyjnych czasownika, zgrupowanych według kategorii aspektu i zwrotności – pojedyncze hasło odpowiada zarówno formom hasłowym zwrotnym, jak i niezwrotnym (np. pod *palić* znajdują się ramy zarówno dla *palić*, jak i dla *palić się*). Na podobnej zasadzie pod jednym hasłem zgromadzone są formy homonimiczne o różnym aspekcie (np. dla czasownika *zbroić*).

Okno dolne podzielone jest na trzy zakładki: modyfikację ramek, dodawanie przykładów oraz przegląd przykładów. Edycja ram oraz dodawanie przykładów omówione są poniżej (2.4 i 2.5).

2.4 Edycja ramek

Opis walencyjny czasownika stanowi zestaw ram walencyjnych, z których każda stanowi listę pozycji składniowych, które wypełniane są przez frazy wymagane konkretnego typu. Nowy projekt słownika zakłada również możliwość koordynacji fraz różnych typów wewnątrz jednej pozycji (przykład (1) z frazą bezokolicznikową i zdaniową). Koncepcje ramy, pozycji i argumentu przedstawione są w dokumencie nt. języka opisu. Koordynacja jest też omówiona w części 2.7.2.

(1) Lubię degustować wina i kiedy patrzysz na mnie.

(Szupryczyńska, M. (1996). „Problem pozycji składniowej”, [w:] *Polonistyka Toruńska Uniwersytetowi w 50. rocznicę utworzenia UMK.*)

Narzędzie umożliwia zarówno dodawanie nowych ram walencyjnych, jak i edycję istniejących, zaadaptowanych ze słownika Świdzińskiego.

Pojedyncza rama walencyjna wyświetlana jest jako tabela, której kolumny stanowią poszczególne pozycje ramy walencyjnej — frazy wymagane wchodzące w skład ramy.

Informacja o typie argumentów realizujących daną pozycję zawarta jest w dolnym wierszu argumenty. Obszar argumentów może być podzielony na dodatkowe wiersze, jeżeli konkretna rama umożliwia realizację danej pozycji przez elementy różnych typów podlegające koordynacji (przykład (1)).

Wiersz kategoria pozycji przedstawia kategorię konkretnej pozycji (np. jej rolę jako podmiot, patrz: dokument dotyczący języka opisu) realizowanej przez frazy znajdujące się w wierszu argumenty.

Wreszcie, wiersz ocena ramy, znajdujący się na górze ramy, wyraża osąd leksykografa w kwestii akceptowalności lub rejestru danej ramy walencyjnej. Istnienie „ptaszka” wskazuje na fakt, że do danej ramy walencyjnej zostały dodane przykłady. W wypadku, gdy reguła koordynacji nie jest spełniona ptaszek będzie koloru żółtego, jeśli jest ona spełniona zielonego.

Kliknięcie na element tabeli zaznacza konkretny jej fragment:

- Kliknięcie na pole na prawo od nagłówka ocena ramy zaznacza całą ramę walencyjną.

- Kliknięcie na jedno z pól w wierszu kategorii pozycji zaznacza całą pozycję.
- Kliknięcie na jedno z pól w wierszu argumenty zaznacza konkretny argument.
- Kliknięcie na białe tło w oknie Nowe ramki odznacza zaznaczone elementy.

W zależności od zaznaczonego elementu, zmienia się również funkcja przycisków w zakładce modyfikacja ramek w oknie dolnym.

Podwójne kliknięcie elementu ramy umożliwia edycję cech związanych z zaznaczonym elementem.

2.4.1 Rama

Podwójne kliknięcie na pole na prawo od nagłówka Ocena ramy pozwala edytować cechy dotyczące całej ramy walencyjnej: aspekt, zwrotność oraz ocenę ramki.

Aspekt może przyjąć wartość dokonaną, niedokonaną, lub dowolną (-). Możliwe jest, że w obrębie jednego hasła znajdują się ramy o różnych aspektach, np. w wypadku hasła *zbroić* (*zbroić się* — imperf, *zbroić [coś]* — perf). Do czasowników o aspekcie dowolnym należy m.in. *ofiarować*.

Kategoria zwrotności odnosi się do pytania, czy dana rama dotyczy czasownika o lemacie zawierającym inherentne *się* (np. *bać się*). Możliwość użycia zwrotnego czasowników dopuszczających również dopełnienie biernikowe (np. *myć*) notowana jest w inny sposób i dotyczy ram o wartości zwrotności pustej, tj. bez *się* w lemacie (patrz też: 2.7.3).

Ocena ramki wyraża opinię leksykografa na temat poprawności lub rejestru danej ramy. Może ona przyjąć następujące wartości:

- pewna — konstrukcja przedstawiana przez ramę nie jest kontrowersyjna
- wątpliwa — istnieją przykłady użycia konstrukcji, ale nie wydają się powszechnie akceptowalne
- zła — istnieją przykłady użycia konstrukcji, ale mogą być niepoprawne bądź wynikać z kontaminacji przez inny czasownik

- archaiczna — konstrukcja jest archaiczna
- potoczna — konstrukcja może wystąpić w języku potocznym

2.4.2 Pozycje

Podwójne kliknięcie pozycji wewnątrz ramy (wiersz kategoria pozycji) umożliwia nadanie jej statusu podmiotu lub dopełnienia oraz oznaczenie funkcji w wypadku kontroli (patrz: dokument dotyczący języka opisu).

Rama może posiadać co najwyżej jedną pozycję o konkretnej kategorii. Istnienie w ramie pozycji oznaczonej jako element kontrolowany (*controllee*) wymaga również istnienia pozycji będącej źródłem kontroli (*controller*).

2.4.3 Argumenty

Podwójne kliknięcie argumentu umożliwia edycję jego typu oraz wartości. Możliwa jest edycja argumentów, do których przypisany został przykład (narzędzie wyświetla w takiej sytuacji ostrzeżenie przed umożliwieniem edycji). Jeśli wybrany typ argumentu posiada realizacje, w oknie edycji pojawi się dodatkowy przycisk Pokaż realizacje, umożliwiającą przejrzanie listy realizacji wybranego argumentu.

Wartości, jakie nadać można danemu argumentowi, zależą od jego typu (patrz: dokument dotyczący języka opisu).

2.4.4 Dodawanie i rozbudowa ram

Funkcja przycisku Dodaj w dolnym panelu (zakładka Modyfikacja ramek) oraz odpowiadającemu mu skrótowi klawiszowemu (*Shift+A*) zmienia się w zależności od zaznaczonego elementu:

- Jeżeli żaden element nie jest zaznaczony, przycisk Dodaj wstawia nową, pustą ramę walencyjną.
- Przy zaznaczonej całej ramie, przycisk Dodaj wstawia nową pozycję do ramy walencyjnej. Możliwe jest wybranie pełnego schematu pozycji spośród najczęściej występujących w słowniku pozycji lub wyszukiwaniu schematu po dowolnym elemencie występującym w nazwie². Jeżeli niewybrana została żadna z opcji, wstawiana jest pozycja pusta.

---

²Składnia schematów pozycji odpowiada tekstowemu językowi opisu słownika — po-

- Przy zaznaczonej pozycji wstawiany jest nowy argument, któremu nadać należy odpowiedni typ i wartości.

Przycisk Usuń, jak sama nazwa wskazuje, usuwa zaznaczony element (ramę, pozycję lub argument).

W wypadku, kiedy z usuwanym elementem związane są dodane przykłady, narzędzie informuje o tym, że zostaną one umieszczone w przykładach nie-przypisanych do żadnej z ram (patrz: 2.5.4). Możliwe jest też anulowanie decyzji o usunięciu elementu.

2.4.5 Kopiowanie i wklejanie elementów

Przycisk Kopiuj kopiuje zaznaczony element (ramę, pozycję lub argument).

Skopiowany argument można następnie wkleić przy użyciu przycisku Wklej i zaznaczeniu pola wyższego rzędu — np. zaznaczenie pozycji umożliwia wklejenie do niej skopiowanego argumentu, zaznaczenie ramy umożliwia wklejenie do niej skopiowanej pozycji, „zaznaczenie” tła umożliwia wklejenie nowej ramy.

Przycisk Wytnij powoduje, że element jest jednocześnie kopiowany i usuwany.

Przycisk Duplikuj powoduje powtórzenie konkretnego argumentu, pozycji lub ramy wewnątrz pola wyższego rzędu (odpowiednio pozycji, ramy lub hasła).

2.4.6 Cofanie, ponawianie i zapis zmian

W trakcie edycji haseł możliwe jest cofanie i ponawianie wprowadzanych zmian (w tym dodawania, usuwania i modyfikowania przykładów) przy użyciu przycisków Cofnij oraz Powtórz lub skrótów klawiszowych *Shift+Z* oraz *Shift+Y*.

Zapis zmian wprowadzonych do edytowanego hasła możliwy jest przy użyciu przycisku Zapisz (lub skrótu klawiszowego *Shift+S*). Zapis nie jest związany z zakończeniem edycji. Po zapisie nie jest możliwe cofnięcie się do kroków sprzed zapisu (możliwy jest jednak powrót do poprzednich zapisanych wersji przy użyciu systemu kontroli zmian).

---

zycje wyrażone są nawiasami klamrowymi, przed którymi wymienione są ewentualne specjalne kategorie pozycji.

Przy zapisie porządkowana jest też automatycznie kolejność pozycji oraz argumentów.

Zakładka Kontrola zmian (w górnym panelu) umożliwia podgląd zapisanych wcześniej wersji hasła (w kolejności chronologicznej) i, w razie takiej decyzji, powrót do jednej z poprzednich wersji (użycie jej kopii jako wersji nowej).

2.4.7 Walidacja

Wymogiem oznaczenia hasła jako gotowego jest, poza jego zapisem, przejście automatycznej walidacji.

Przy walidacji sprawdzana jest poprawność ram walencyjnych w hasle oraz obecność przykładów, które powinny być dodawane na bieżąco jako uzasadnienie decyzji leksykografa (patrz: 2.5). Jeżeli w ramach występują błędy lub brak wymaganych dla pewnych sytuacji przykładów, zapis nie jest możliwy.

Podczas edycji możliwe jest kliknięcie przycisku Walidacja w celu sprawdzenia poprawności stanu hasła w dowolnej chwili. Kliknięcie przycisku Walidacja po zaznaczeniu konkretnej ramy przeprowadza walidację wyłącznie dla zaznaczonej ramy.

2.4.8 Skróty klawiszowe

Poniżej znajduje się lista użytecznych skrótów klawiszowych. Skróty klawiszowe służące dodawaniu, usuwaniu, wklejaniu oraz duplikowaniu elementów dostępne są jedynie w trybie modyfikacji ramek. Skróty wymagają wciśnięcia klawisza *Shift* w związku z tym, że skróty klawiszowe z *Ctrl* mogą wywołać funkcje samej przeglądarki internetowej.

- *Shift+A* — dodanie elementu
- *Shift+C* — kopiowanie elementu
- *Shift+R* — usunięcie elementu
- *Shift+V* — wklejenie skopiowanego lub wyciętego elementu
- *Shift+X* — wycięcie elementu
- *Shift+D* — duplikacja elementu
- *Shift+Z* — cofnięcie ostatniej zmiany

- *Shift+Y* — przywrócenie cofniętej zmiany
- *Shift+S* — zapisanie hasła
- *Shift+W* — przeprowadzenie walidacji
- *Shift+M* — przyporządkowanie aktualnie wybranego hasła do zalogowanego użytkownika

2.5 Dodawanie przykładów

2.5.1 Jak dodawać przykłady

Przejdźcie do zakładki Dodawanie przykładów w dolnym oknie panelu Nowe ramki powoduje przejście do trybu dodawania przykładów.

Przykłady obejmują zdania ilustrujące wykorzystanie danej ramy walencyjnej wraz z informacją o ich źródle i akceptowalności przez leksykografa. Przykładowi przypisane są argumenty wewnątrz konkretnej ramy walencyjnej, których realizację ilustruje przykład.

W trybie dodawania przykładów kliknięcie na argument powoduje jego zaznaczenie jako jeden z argumentów realizowanych w dodawanym przykładzie. Zaznaczone argumenty muszą pochodzić z jednej ramy. Zaznaczane mogą być jedynie pojedyncze argumenty, nie całe ramy bądź pozycje.

W polu Dodawania przykładów przepisać lub wkleić należy zdanie służące za przykład (na obecnym etapie wykonywane jest to ręcznie). Zdania nie powinny być skręcane i, co ważniejsze (szczególnie dla zdań korpusowych) **nie należy wprowadzać do nich żadnych modyfikacji** w stosunku do oryginału (np. poprawiać pisowni lub interpunkcji czy wpisywać [...] w miejscu uciętego fragmentu przy długich zdaniach).

Akceptowanymi źródłami przykładów są: Narodowy Korpus Języka Polskiego, Korpus Słownika Frekwencyjnego, literatura lingwistyczna i literatura inna. Możliwe jest również dodanie własnego przykładu (patrz: 2.5.3) Źródło wybrać należy w polu Źródło. Przy zdaniach pochodzących z NKJP uwzględnić należy podkorpus, z którego pochodzi zdanie — dostępne opcje odpowiadają podkorpusom, które przeszukać można w wyszukiwarce poliqarp na stronie głównej NKJP:

- <http://nkjp.pl/poliqarp/>

Dodatkowy komentarz musi zawierać konkretne informacje bibliograficzne na temat źródeł pochodzących z literatury (lingwistycznej lub innej). Dla przykładów korpusowych pole to może pozostać puste. W polu można też pozostawić dodatkowe uwagi na temat samego przykładu (np. wyjaśnienie, co przedstawia).

Ocena doboru odpowiada ocenie leksykografa na temat akceptowalności danego przykładu – możliwe do wyboru opcje to: **dobry**, **wątpliwy**, **zły** (przykładowo, jako złe oznaczone mogą być teoretyczne przykłady zdań wymieniane jako ilustracja konkretnego zjawiska w literaturze lingwistycznej, z których gramatycznością nie zgadza się sam leksykograf).

Zakładka Przegląd przykładów umożliwia podgląd wszystkich przykładów przypisanych ramie oraz usuwanie przykładów. Kliknięcie przykładu przedstawia komentarze do przykładu oraz zaznacza argumenty, do których przypisany jest przykład — zaznaczona jest cała rama, argumenty przedstawiane przez przykład są natomiast **odznaczone**.

Przycisk Modyfikuj umożliwia zmianę treści przykładu, informacji dodatkowych lub argumentów (albo całej ramy) przypisanej przykładowi. Kliknięcie na przycisk Modyfikuj powoduje automatyczne przejście do zakładki Dodawanie przykładów, gdzie dokonać można modyfikacji na istniejących danych.

Przycisk Odepnij umożliwia odpięcie wybranego przykładu od wskazanej ramy i dodanie go do przykładów nieprzypisanych do żadnej z ram.

2.5.2 Kiedy dodawać przykłady

Najważniejszą sytuacją, w której dodawanie przykładów stanowi obowiązek leksykografa, jest motywowanie umieszczenia argumentów różnych typów w jednej pozycji (tj. poparcie takiego wyboru przykładem, w którym te różne typy argumentów są ze sobą skoordynowane). Koordynacja opisana jest w części 2.7.2.

W przypadku pozostałych ram, wymagany jest przynajmniej jeden przykład na ramę, realizujący możliwie największą liczbę argumentów (szczególnie w sytuacji, w której rama stworzona jest z połączenia dwóch istniejących już w konwersji ram, lub w sytuacji nowych ram dodanych przez leksykografa).

W wypadkach dyskusyjnych, przykłady powinny ilustrować np. oznaczenie konkretnego argumentu jako dopełnienie (przez dodanie przykładu w stronie biernej, w której wskazany argument staje się podmiotem) lub związek kontroli. Nie jest to wymagane w przypadkach niekontrowersyjnych (choć

również jest mile widziane).

Ramy walencyjne, którym przyporządkowano przykład, oznaczone są przez ptaszek ($\surd$) w prawej części wiersza z oceną ramy. Ptaszek zielony oznacza, że wymóg dotyczących przykładów został dla ramy spełniony. Ptaszek żółty wyświetla się w ramach opisujących przypadki koordynacji w sytuacji, kiedy przykłady zostały dodane, ale wciąż brakuje ich dla uzasadnienia każdej możliwej kombinacji koordynacji argumentów.

2.5.3 Przykłady własne

W wypadku problemów ze znalezieniem w NKJP przykładu pasującego do ramy, którą leksykograf chciałby dodać, możliwe jest dodanie przykładu własnego. Przykłady własne są dopuszczalne:

- Dla przypadków koordynacji argumentów różnych typów — jeżeli koordynacja wydaje się dopuszczalna i potwierdzona przykładem korpusowym dla pary aspektowej hasła lub czasownika bliskoznacznego o podobnej strukturze składniowej.
- Dla przypadków koordynacji fraz zdaniowych z korelatem z argumentami nominalnymi oraz ze sobą nawzajem, tj. argumentów `npc` z argumentami `np` oraz `npc`, jak również `prepncp` z `prepnpc` oraz `prepnpc` — jeżeli możliwość koordynacji jest niekontrowersyjna.
- Dla niepotwierdzonych korpusowo typów argumentów (szczególnie korelatów) — jedynie, jeśli ich dopuszczalność jest niekontrowersyjna lub jest notowana w źródłach lingwistycznych.

Przykłady własne zatwierdzone muszą być przez superleksykografów. Możliwe (choć niewymagane) jest dodanie uzasadnienia dla wymyślonych przykładów w polu komentarza.

2.5.4 Przykłady niepasujące do ram

Zakładka Przykłady służy dodawaniu **przykładów niepasujących do konkretnej ramy walencyjnej**. Przykłady takie mogą być przykładami wybitnie niegramatycznymi (acz wartymi zanotowania) lub przykładami zjawisk nieobjętych językiem opisu słownika.

Modyfikacja przykładów w tej zakładce dokonywana jest w inny sposób, niż przy normalnym dodawaniu przykładów: Po kliknięciu na przykład jego

dane wstawiane są do pól służących dodaniu nowego przykładu. Modyfikacji dokonuje się przez wprowadzenie zmian w tychże polach i kliknięciu Modyfikuj (pod listą przykładów).

Przycisk Przypisz umożliwi przypisanie przykładu z zakładki Przykłady do konkretnej ramy (odbywa się to analogicznie do dodania nowego przykładu). Przypisane przykłady znikają z zakładki Przykłady.

2.5.5 Przeszukiwanie NKJP

W związku z tym, że przykłady dodawane są ręcznie, i że szczególną rolę odgrywają przykłady ilustrujące możliwość koordynacji elementów różnych typów, przed pracą z NKJP zalecane jest zapoznanie się ze „ściąawką” NKJP na temat języka zapytań:

- <http://nkjp.pl/poliqarp/help/pl.html>

Wśród przydatnych sposobów formułowania zapytań wymienić można:

- Wyszukiwanie po formie hasłowej, np. `[base="biec"]` — wszystkie formy czasownika *biec*.
- Wyszukiwanie na podstawie innych parametrów, np. `[pos="subst|adj" & case=acc]` — rzeczowniki lub przymiotniki w bierniku.
- Ilość wystąpień, np. `","{0,1}` — przecinek występujący w danym miejscu raz lub wcale, `[pos!=interp]*` — dowolna ilość elementów niebędących znakiem interpunkcyjnym.

Przykładowo, wyszukując możliwości koordynacji argumentu o postaci frazy przyimkowej z przyimkiem *o* oraz argumentu zdaniowego typu *żeby* z czasownikiem *apelować*, posłużyć można się następującym zapytaniem (w jednym ciągu, tu rozbitym na dwie linijki):

- `[base=apelować] [pos!=interp]{1,4} o [case=acc]{1,3} ","{0,1} [orth="i|oraz|lub|albo|ani|czy"] [base="żeby|aby|by"]`

Poliqarp wyszuka zdania pasujące do schematu: dowolna forma czasownika *apelować* + od jednego do czterech dowolnych słów (nie znaków interpunkcyjnych) + słowo *o* + od jednego do trzech członów dowolnego typu o przypadku oznaczonym jako biernik + ewentualny przecinek (lub jego brak) +

spójnik (zdefiniowany jako alternatywa *i, oraz, lub, albo, ani, czy*) + człon o lemacie *żeby, aby* lub *by*.

Przy postawieniu powyższego zapytania i przeszukaniu pełnego NKJP, znalezione zostaje zdanie pasujące do schematu:

- (2) Apelowal do dziennikarzy o odpowiedzialność za słowo i żeby pamiętać, iż nasze słowa mogą mieć wpływ na naszych chłopców i na zwartość koalicji.

Przykład jest raczej ekstremalny, w większości wypadków zapytania mogą być krótsze i prostsze. Przy skomplikowanych zapytaniach (szczególnie w wypadku przeszukiwania pełnego korpusu NKJP) lub w wypadku przeciążenia serwera strona NKJP wyświetlić może *błąd(500)*. W takim wypadku do zapytania wrócić warto nieco później.

Należy też uważać na błędy wynikające z anotacji korpusu i sprawdzać, czy znalezione przykłady istotnie reprezentują opisywaną ramę.

2.5.6 Ocena ramy a ocena przykładu

W wypadku, kiedy znalezione przykłady mogą sugerować możliwość rozbudowy jednej z ram o nowy argument, połączenia dwóch istniejących ram (w wypadku koordynacji któregoś z argumentów) lub modyfikację kategorii ramy (np. pasywizację dopełnienia), ale leksykograf ma wątpliwości co do poprawności takiej możliwości, lepszym wyjściem jest dokonanie kontrowersyjnych zmian z dodaniem przykładu przedstawiającego odpowiednie argumenty i ocenieniem go jako wątpliwy lub zły, nie natomiast tworzenie drugiej ramy o ocenie wątpliwa/zła.

2.6 Dodatkowe funkcje

2.6.1 Stare ramki

Zakładka Stare ramki umożliwia podgląd ram walencyjnych z istniejącego słownika walencyjnego Świdzińskiego w formacie elektronicznym. Stare ramy, w przeciwieństwie do wyjściowej konwersji słownika przeznaczonej do edycji, wykorzystują format i nazewnictwo oryginalnego słownika.

Stare ramki mogą służyć jako wskazówka lub punkt odniesienia przy edycji nowych ram walencyjnych. Kategoria *właściwość* określa, czy dana ramka w

starym słowniku uznawana jest za czasownik czy quasi-czasownik (czasownik niewłaściwy, tj. bez uzgadniającego się podmiotu).

2.6.2 Podgląd hasła

Zakładka Podgląd hasła umożliwia jednoczesny pogląd (ale nie edycję) drugiego hasła (np. czasownika o podobnym znaczeniu lub pary aspektowej) w celu porównania jego ram z ramami walencyjnymi hasła edytowanego. Pozwala to na przegląd ramek innych haseł bez przerywania edycji obecnego. Otwarte w podglądzie hasło zostaje zapamiętane w zakładce Podgląd hasła, powrót do edycji hasła, nad którym pracuje leksykograf, możliwy jest przez powrót do zakładki Nowe ramki.

Lista haseł wyświetlana po przejściu do podglądu hasła jest obsługiwana przez narzędzie osobno, stąd możliwe jest ustawienie na niej innych filtrów — np. użytkownik przy edycji haseł może ograniczyć wyświetlanie do własnych haseł, ale przy podglądzie wyświetlać wszystkie istniejące hasła.

Możliwe jest kopiowanie argumentów, pozycji i ramek z podglądanych czasowników i wklejanie ich do obecnie edytowanego hasła po powrocie do zakładki Nowe ramki.

Zakładki Czasowniki podobne (stare ramki) i Czasowniki podobne (nowe ramki) umożliwiają filtrowanie listy czasowników do podglądu na podstawie statystycznego podobieństwa listy ich ram do listy ram czasownika obecnie edytowanego, odpowiednio na podstawie ram ze starego słownika i ram ze słownika tworzonego. W pierwszym wypadku użytkownik określa skalę podobieństwa w procentach. W drugim wypadku użytkownik może sam wstawić dowolną wartość skali podobieństwa (między 1% a 100%) oraz ustalić minimalny status, jaki muszą posiadać czasowniki porównywane.

2.6.3 Notatki

Narzędzie do tworzenia słownika umożliwia każdemu użytkownikowi posiadającemu konto na zostawianie notatek dotyczących otwartego właśnie hasła (w tym użytkownikom nieposiadającym możliwości edycji, ale monitorującym prace). Notatki podzielone są na prywatne i publiczne.

Notatki oznaczone jako Prywatne widoczne są jedynie przez autora notatki i mogą być w dowolnej chwili skasowane lub zmodyfikowane.

Notatki publiczne (nieoznaczone jako Prywatne) od chwili publikacji nie mogą

być modyfikowane. Notatki publiczne służą zgłaszaniu uwag i wątpliwości na temat opisu danego hasła (zarówno własnego, jak i innych użytkowników) i komunikacji między leksykografami (lub leksykografem i superleksykografem). Do notatek publicznych dołączane są notatki uzasadniające zmiany edycyjne pozostawiane przy oznaczeniu hasła jako gotowe.

Edycja notatek przebiega na podobnej zasadzie, jak przykład niepasujących do ramek, tzn. zaznaczenie istniejącej notatki wstawia jej treść do pola tekstowego, a przycisk Modyfikuj umożliwia jej zmianę.

Użytkownik może przeczytać wszystkie notatki pozostawione na jego hasłach w panelu „notatki” (górny-lewy róg ekranu).

2.6.4 Notatki użytkownika

Użytkownik może przeczytać wszystkie notatki pozostawione na jego hasłach w panelu „notatki” (górny-lewy róg ekranu). W wypadku, kiedy dostał on nową notatkę przy napisie „notatki” pojawi się liczba jeszcze nieprzeczytanych przez użytkownika notatek.

Notatki podzielono na dwie listy: notatki i notatki prywatne. Dla każdej notatki określona jest data i godzina jej nadania, hasło wraz ze słownikiem, przy którym została ona dodana, temat wiadomości oraz jej nadawca. Ponadto notatki publiczne posiadają pole określające czy notatka jest nowa (nieprzeczytana).

Po zaznaczeniu notatki na liście, u góry ekranu pojawi się jej treść.

Zaznaczone notatki prywatne można usuwać przyciskiem Usuń.

Niezależnie od typu zaznaczonej notatki wciśnięcie przycisku Przejdź do hasła spowoduje otwarcie panelu „hasła” z wybranym hasłem, do którego przypisana była zaznaczona notatka.

2.6.5 Statystyki

Panel „statystyki” (górny-lewy róg ekranu, obok „hasel” i „notatek”) przedstawia statystyki liczbowe dotyczące edycji hasel przez zalogowanego leksykografa.

2.7 Sytuacje szczególne

2.7.1 Długość ramek

Każda rama walencyjna stanowić powinna najdłuższą możliwą listę argumentów, które można w rozbiórze zdania z danym czasownikiem uznać za frazy wymagane, rozumiane jako jednostki implikowane w strukturze składniowej danego czasownika (patrz: dokument dotyczący języka opisu).

Należy zwrócić uwagę na to, że w zależności od wystąpienia fraz innego typu, poszczególne podrzędniki zdania mogą stanowić frazy wymagane lub nie. Przykładowo, dla czasownika *żyć* argument $xp(\text{dur})$ będzie frazą wymaganą w (3a), ale nie (3c) (gdzie uznać go można za okolicznik), stąd do czynienia będziemy mieli z dwiema osobnymi ramami: obok podmiotu $np(\text{str})$, wspólnego dla obu ram, w ramie pierwszej wystąpi tylko argument $xp(\text{dur})$ (dla (3a)), w ramie kolejnej tylko argument $xp(\text{locat})$ (dla (3b) i (3c)).

- (3) a. Janek żył *dziesięć lat*.
- b. Janek żyje *w Stanach Zjednoczonych*.
- c. Janek żył *w Stanach Zjednoczonych* dziesięć lat.

Za frazy wymagane w opisie walencyjnym uznawane są wszystkie frazy **nominalne**, o ile można o nie z sensem zapytać. Obejmuje to obie frazy nominalne przy czasowniku *sprzedać* (4), ale nie frazę narzędnikową *ulicami* w (5a) lub celownikową *mi* w (5b).

- (4) Sprzedał samochód koledze.

- (5) a. Szli ulicami.
- b. Chodź mi tu natychmiast.

Kryterium najdłuższego możliwego rozbioru oznacza jednak, że ramy, w których możliwa jest realizacja wyłącznie jednej frazy wymaganej (np. $prepnp(\text{w}, \text{acc})$ dla przykładu (6a)) nie będą osobno notowane w sytuacjach, kiedy możliwe jest stworzenie dłuższej ramy obejmującej wszystkie ich pozycje (w podanym przykładzie: ramy zawierającej jednocześnie argument $np(\text{inst})$, dla (6b)).

- (6) a. Janek bije *w dzwon*.
- b. Janek bije *głową w mur*.

Wyjątkiem od powyższej zasady są sytuacje, gdzie ramy czasownika różnią się kategoriami pozycji oraz możliwościami koordynacji argumentów wewnątrz ramy. Przykładowo, osobno notowane powinny być konstrukcje nieposiadające podmiotu lub przypadki, gdzie rama zawiera konstrukcje predykatywną. Stąd rama dla czasownika *wydawać się* w zdaniu (7a) powinna być ramą odrębną od dłuższej ramy dla (7b), zawierającej pozycje o kategorii *controller* i *controlee*.

- (7) a. Wydaje mi się, *że jesteśmy bezpieczni*.
- b. *Najważniejsze* wydaje mi się, *że jesteśmy bezpieczni*.

W miarę możliwości dodawany do ramy przykład powinien przedstawiać jej maksymalną rozbudowę (realizującą wszystkie sugerowane frazy wymagane). W przypadku uzasadniania koordynacji, pasywizacji lub kontroli wewnątrz konkretnych pozycji wchodzących w skład ram konieczności takiej nie ma (przykład powinien jednak sugerować, że istotnie pasuje do opisywanej ramy, i oczywiście przedstawiać uzasadnianie zjawisko).

W związku z możliwością pominięcia w polskim podmiotu nominalnego podmiot jako argument przedstawiany przez przykład powinien być oznaczany jedynie w wypadku podmiotu widocznego na powierzchni zdania. Dla przykładów niekontrowersyjnych nie ma wymogu, aby wyszukiwać zdań potwierdzających istnienie podmiotu nominalnego.

2.7.2 Koordynacja

Jednym z podstawowych celów nowego słownika walencyjnego jest uchwycenie sytuacji koordynacji argumentów różnych typów, opisywanej przez umieszczenie dwóch argumentów w jednej pozycji. Chodzi tu zarówno o połączenie elementów już występujących w osobnych ramach (jeśli mogą zostać ze sobą skoordynowane), jak i dodanie nowych typów fraz, których nie ma we wstępnej konwersji słownika.

Każdorazowe umieszczenie w jednej pozycji kilku argumentów wymaga dodania przykładu potwierdzającego możliwość wystąpienia koordynacji (połączenia argumentów spójnikiem *i*, *oraz*, *lub*, *albo*, *czy* lub *ani*). W wypadku, kiedy w pozycji umieszczone są więcej niż dwa argumenty, wymagane jest

dodanie przykładu potwierdzającego możliwość koordynacji wszystkich elementów — jeśli frazę A skoordynować możemy z frazą B, a frazę B z C, zakładamy, że możliwa jest również koordynacja fraz A i C.

Jednym z powszechniejszych przypadków wystąpienia koordynacji jest koordynacja fraz nominalnych z poszczególnymi typami fraz zdaniowych z korelatem³.

2.7.3 Użycie zwrotne czasownika

Opis walencyjny słownika zakłada rozróżnienie pomiędzy czasownikami inherentnie zwrotnymi, dla których *się* stanowi element lematu (np. *bać się*) oraz czasownikami umożliwiającymi użycie zwrotne z *się* (np. *myć się*). W drugiej sytuacji *się* może być zastąpione zaimkiem (*sam*) *siebie*, np.

- (8) a. Janek boi się. $\neq$ Janek boi sam siebie.
b. Janek myje się. = Janek myje sam siebie.

Przypadki drugiego typu notowane są jako osobne ramy dla form hasłowych bez *się*, w których *się* w użyciu zwrotnym wyrażone jest typem argumentu **refl** (patrz: dokument dotyczący języka opisu).

Mogą wystąpić hasła, w wypadku których wystąpią zarówno formy inherentnie zwrotne, jak i ramy z **refl** dla form niezwrotnych, np. *zobaczyć się* w (9a) i *zobaczyć z refl* w (9b):

- (9) a. Janek zobaczył się z Marysią.
b. Janek zobaczył się w lustrze.

Użycie słowa *się* związane z wystąpieniem konstrukcji medialnej (10a), wyrażające zwyczajowość (10b) lub wzajemność (10c) **nie jest notowane**.

- (10) a. Książka czyta się dobrze.
b. W Polsce czyta się mało książek.
c. Janek i Marysia krytykują się nawzajem.

---

³Przykłady, w których po korelacji występuje koordynacja dwóch typów fraz zdaniowych, świadczą o możliwości koordynacji różnych typów **nep** lub **prepncp**, nie zaś możliwości koordynacji **nep/prepncp** z **cp**.

2.7.4 Konstrukcje frazeologiczne

Przy edycji słownika dodawane powinny być ramy dla konstrukcji frazeologicznych występujących z czasownikiem w haśle. Notowane są jedynie wypadki, w których **frazeologizm nie może być opisany przez żaden z proponowanych schematów**, np. kiedy wymaganie frazy bezokolicznikowej związane jest z wystąpieniem w innej pozycji frazy o konkretnym lemacie (oraz, w niektórych wypadkach, konkretnej liczbie), jak w wypadku *mieć ochotę [coś zrobić]* (11).

- (11) a. Janek ma ochotę/czas/nadzieję wyjść do sklepu.
b. * Janek ma Marysię/kota/pływanie wyjść do sklepu.

Zdania typu (2.7.4) wskazują również na możliwość koordynacji elementów o wymaganiach leksykalnych. W takich sytuacjach argumenty `lexnp` oraz `preplexnp` mogące koordynować się ze sobą należy wstawić do jednej pozycji.

- (12) Janek ma czas i ochotę wyjść do sklepu.

W związku z bardzo szerokim zakresem fraz dopuszczanych przez niektóre konstrukcje (np. *mieć + lexnp + infp*), przewidywane jest zgromadzenie możliwych realizacji w postaci pojedynczego argumentu `lp` odpowiadającemu liście możliwych realizacji. Zadanie to należy będzie do superleksykografów już po zatwierdzeniu stworzonego przez leksykografów hasła.

2.7.5 Frazy przysłówkowe xp

Umieszczając w ramie konkretny typ frazy przysłówkowej (np. `xp(ab1)`) upewnić należy się, czy czasownik istotnie dopuszcza zdecydowaną większość realizacji przewidywanych dla danego typu frazy i czy fraza rzeczywiście jest konotowana przez czasownik, a nie stanowi okolicznika⁴.

Lista realizacji przewidywanych dla danego typu `xp` może zostać wyświetlona poprzez kliknięcie Pokaż realizacje w oknie edycji argumentu (po wybraniu argumentu `xp`).

⁴We wstępnej konwersji słownika dostępnej do edycji ramy `xp(.)` mogą wystąpić w wypadkach, w których nie są wymagane dla zachowania podstawowego sensu konstrukcji z konkretnym czasownikiem, jak w wypadku *klamać (bezczelnie)*. W takich wypadkach uznać je można za okoliczniki i usunąć.

W sytuacji, w której o frazę przyimkową mogącą wystąpić z czasownikiem ruchu, przemieszczania się lub trwania można zapytać z użyciem frazy przyimkowej z zaimkiem pytajnym (przykład (13a), por. z (13b)) czasownik powinien również otrzymać ramkę z odpowiednią frazą przyimkową — w tym wypadku *prepnp (do, gen)*.

- (13) a. Pojechał do Marysi. Do kogo pojechał?
b. Pojechał w góry. *W co pojechał?

Możliwe, że podczas edycji znajdują się przykłady czasowników, które dopuszczają frazy o określonej semantyce wykraczające poza przyjętą klasyfikację, o które nie można z sensem zapytać przy użyciu fraz przyimkowych (np. *patrzeć w górę*). Wypadki takie powinny być notowane w przykładach niepasujących do żadnej z ram.

3 Organizacja pracy

3.1 Układ pracy

Edycja haseł przebiega etapami. Lista haseł podzielona jest na mniejsze „słowniki”, w których hasła zgrupowane są według cech semantycznych lub składniowych — podział jest jednak luźny i służy wyłącznie ustaleniu kolejności prac. Przy edycji czasowników ze słownika opatrzonego nazwą sugerującą konkretną grupę semantyczną należy przyjrzeć się wszystkim jego użyciom (również niezwiązanym z sugerowaną klasą znaczeniową). Umożliwia to wyświetlanie naraz mniejszej liczby haseł i łatwiejsze znalezienie czasowników podobnych. Po zakończeniu edycji wszystkich haseł z danej transzy nadane zostają leksykografom prawa do wyświetlania i edycji haseł z transz kolejnych.

Leksykograf może edytować dostępne czasowniki w dowolnej kolejności przez przypisanie sobie hasła spośród haseł pozostających do edycji. Możliwe jest przeglądanie czasowników edytowanych przez innych leksykografów oraz zatwierdzonych (w celu zawężenia listy do konkretnego właściciela lub statusu czasowników, możliwe jest wykorzystanie filtrowania listy, patrz: 2.1).

W trakcie edycji możliwy jest wielokrotny zapis zmian. Po uznaniu, że hasło nie musi podlegać dalszej edycji, powinno zostać oznaczone jako gotowe. W wypadku zatwierdzenia hasła przez superleksykografa, użytkownik otrzymuje automatycznie notatkę z uwagami.